

Juurdepäas andmekaitse õiguskaitsevahenditele Euroopa Liidu liikmesriikides

Kokkuvõte

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 8 tagab Euroopa Liidus igapäevase õiguse oma isikuandmete kaitsele. Harta sätestab, et selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ja kindlaksmääratud eesmärkidel. Igapäevane õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu ametiasutus. Artikliga 47 tagatakse õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, sealhulgas õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul.

Andmekaitserikkumisi võib esineda peaaegu kõikjal: tööl, poes või internetis. Sellised rikkumised võivad põhjustada vaimseid kannatusi ja kahjustada isiku mainet või suhteid.

„[Arstisaladuse hoidmise kohustuse eiramise] tagajärjed olid kohutavad. Kõik inimesed, keda usaldas in – vanemad, hooldaja, arst – hakkasid minust eemale hoidma. Kaalul oli mu enesemääramisõiguse kaotamine. [...] Kogu mu maailm varises kokku, jäin üksi, ilma raha ja toeta.” (Andmekaitserikkumise ohver, kes ei taotlenud õiguskaitsevahendit, Saksamaa)

Isikutel, kelle õigusi on sellisel viisil rikutud, on õiguskaitsevahendi taotlemise õigus. Nad võivad pöörduda riikliku andmekaitseasutuse poole või kasutada teisi kaebuse või kahjunõude esitamise viise. Paljud taotlevad õiguskaitsevahendit, et ära hoida sarnase kahju tekitamist teistele isikutele või et nende õiguste rikkumist kinnitataks. Kannatanud võivad kaebuse esitamisest ka loobuda selle tõttu, et kardavad liiga pikka, keerukat või kulukat menetlust, eriti kui nad vajavad õigusesindajat. Samuti võib juhtuda, et kannatanud ei leia kedagi, kes pakuks vajalikku teavet või nõuandeid.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti käesoleva projekti raames teostati kogu Euroopa Liitu hõlmanud võrdlev analüüs, milles käsitleti kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid üksikisiku õiguste tagamiseks andmekaitse valdkonnas. Projekt keskendub Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tagatud kahe põhiõiguse kokkupuutekohale: õigus isikuandmete kaitsele (artikkel 8) ja õigus tõhusale õiguskaitsevahendile (artikkel 47). Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile on kõigi teiste põhiõiguste (sh andmekaitse) tõhusa jõustamise ja rakendamise eeldus. Sellest lähtuvalt on oluline vaadelda mõlemaid põhiõigusi koos.

„Minu arvates oleks ainus julgustav õiguskaitsevahend [see, kui] kinnitataks, et neid koheldi ebaõiglase, või kui tehtaks otsus, milles seisaks: „Mis teiega juhtus, ei olnud õige, teie õigusi on rikutud.”” (Ohvriabi organisatsiooni esindaja, Rumeenia)

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti käesolev õigus- ja sotsiaaluuring käsitleb andmekaitse õiguskaitsevahendite kasutamist ja rakendamist ning takistusi, mis esinevad tõhusa õiguskaitsevahendi taotlemisel andmekaitserikkumise korral. Uurimistulemuste põhjal määrab Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet kindlaks probleemid ja soovitab, kuidas neid kõrvaldada, et aidata kaasa Euroopa Liidu andmekaitse reformimisele.

Siin kokkuvõttes on esitatud Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringu põhijäreldused. Dokumendi täisversioon on avaldatud pealkirja all *Access to data protection remedies in EU Member States* („Juurdepäas andmekaitse õiguskaitsevahenditele Euroopa Liidu liikmesriikides”).

Õigusraamistik

Euroopa Liidu andmekaitse direktiiv ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv nr 95/46/EÜ, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta tagab andmekaitse õiguskaitsevahendite kättesaadavuse Euroopa Liidu liikmesriikides nõudega, et iga liikmesriik asutaks sõltumatu järelevalveameti.

Isikuandmete kaitse kui põhiõiguse tõhusamaks jõustamiseks tegi Euroopa Komisjon 2012. aastal

ettepaneku reformida põhjalikult Euroopa Liidu andmekaitse nõudeid. Reformipakett koosneb 1995. aasta andmekaitse direktiivi asendava isikuandmete kaitse üldmääruse ettepanekust ja 2008. aasta andmekaitse raamotsust asendava üldise andmekaitse direktiivi ettepanekust.

Kavandatava reformipaketi eesmärk on suurendada riiklike andmekaitseasutuste sõltumatust ja anda nendele suuremad volitused rikkumiste korral õiguskaitsevahendite rakendamiseks.

Intervjueeritavate kirjeldus ja kategooriad

Kõik kokkuvõttes kasutatud tsitaadid pärinevad aruandest *Access to data protection remedies in EU Member States* („Juurdepäas andmekaitse õiguskaitsevahenditele Euroopa Liidu liikmesriikides“). Kokkuvõtte loetavuse huvides muutis Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet mõnevõrra tsitaatide esitajate kategooriaid. Kokkuvõttes on ühe kategooria nimetus „andmekaitserikkumise ohvrid, kes ei taotlenud

õiguskaitsevahendit“, mille nimetus täisaruaandes on „kaebuse mitteesitaja“. Samuti kasutatakse täisaruaandes ohvrite kohta, kes taotlesid õiguskaitsevahendit, nimetust „kaebuse esitajad“. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet intervjueeris ka andmekaitserikkumiste ohvrid abistavate organisatsioonide töötajaid, sealhulgas järgmisi rühmi: töötajate ühingud, ametiühingud või kaebustega tegelevad ühingud. Kokkuvõttes on nende roll määratletud, kuid täisaruaandes on kasutatud üldnimetust „vahendajad“. Nimetusi „advokaadid“ ja „kohtunikud“ on kasutatud nii kokkuvõttes kui ka täisaruaandes ühtmoodi.

Tabel. Sihtrühma- ja üksikintervjuudes osalejate arv

	Intervjueeritavate arv			Sihtrühma- või üksikintervjuudes osalejate arv		
	Kaebuse esitajad	Kaebuse mitteesitajad	Kohtunikud ja prokurörid	Andmekaitseasutuse töötajad	Vahendajad	Advokaadid
<i>Kavandatud miinimum</i>	30–40			6	6	6
Austria	7	6	5	2	7	8
Bulgaaria	16	14	8	6	2	3
Hispaania	11	3	4	5	6	6
Itaalia	2	9	6	7	7	7
Kreeka	16	15	4	7	7	5
Läti	5	2	2	5	5	4
Madalmaad	24	9	7	6	6	5
Poola	15	15	6	8	8	6
Portugal	7	7	6	2	3	4
Prantsusmaa	25	9	5	6	7	8
Rumeenia	4	2	3	0	6	3
Saksamaa	20	6	5	6	5	4
Soome	24	6	6	8	6	6
Tšehhi Vabariik	4	6	5	10	6	6
Ungari	13	19	6	9	6	5
Ühendkuningriik	28	2	6	10	9	4
Kokku	351			84	97	84

Andmete kogumine ja rakendusvaldkond

Uurimuse jaoks analüüsis Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet Euroopa Liidu 28 liikmesriigi andmekaitse õigusraamistikke, analüüsid riikide õigusakte ja menetlusi, koostamaks Euroopa Liidu liikmesriikide andmekaitse õiguslikku olukorda võrdleva analüüsi.

2012. aasta aprillist septembrini toimusid Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) multidistsiplinaarse uuringuvõrgustiku Franet kvalitatiivsed välitööd Euroopa Liidu 16 liikmesriigis: Austrias, Bulgaarias, Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Lätis, Madalmaades,

Poolas, Portugalis, Prantsusmaal, Rumeenias, Saksamaal, Soomes, Tšehhi Vabariigis, Ungaris ja Ühendkuningriigis. Sihtrühmades ja individuaalintervjuudes osales üle 700 isiku kuuest sihtrühmast: kaebuse esitajad ehk andmekaitserikkumise ohvrid, kes taotlesid õiguskaitsevahendit; kaebuse mitteesitajad ehk väidetavad andmekaitserikkumise ohvrid, kes otsustasid õiguskaitsevahendit mitte taotleda; kohtunikud; andmekaitseasutuste töötajad; vahendajad, sh andmekaitserikkumise ohvreid toetavate kodanikuühiskonna organisatsioonide töötajad; advokaadid.

Põhitulemused ja tõendipõhised nõuanded

Oma tulemuste põhjal viitab Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet konkreetsetele võimalustele, kuidas parandada Euroopa Liidu õiguskaitsevahendite kättesaadavust ja kvaliteeti andmekaitserikkumiste ohvritele nii Euroopa Liidu institutsioonide, liikmesriikide kui ka andmekaitse õiguskaitsevahendite rakendamise mehhanismide tasandil. Seoses sellega soovib Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet meetmeid, mis aitavad Euroopa Liidu institutsioonidel ja liikmesriikide poliitikakujundajatel välja töötada meetmed, kuidas tagada isikuandmete kaitse ning taotleda õigusrikkumiste korral õiguskaitset.

Oma õiguste tundmine: teadlikkuse suurendamine

Avalikkuse teavitamine inimeste õigusest andmekaitsele, selle õiguse rikkumiste iseloomust, õiguskaitsevahendi taotlemise mehhanismidest, nende kasutamisest ning tõhususele kaasaaitamisest. Selleks, et oleks võimalik taotleda õiguskaitsevahendit, peavad inimesed oskama ära tunda andmekaitserikkumist.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringus käsitleti erinevaid rikkumiste liike, seda nii õigusrikkujate kui ka ohvritele avaldunud mõju osas. Samuti uuriti, mis ajendas ohvreid otsima õiguskaitsevahendeid.

Andmekaitserikkumiste liigid

Välitöödel selgus, et kõige sagedamini on andmekaitserikkumised seotud interneti, otseturunduse ja salajaste valvekaameratega toimuva videovalvega. Neid rikkumisi sooritavad kõige sagedamini valitsus-, õiguskaitse-, finants- ja tervishoiuasutused.

Kõige sagedamini mainiti välitöödel internetiga seotud andmekaitserikkumisi, näiteks sotsiaalmeedias, veebipoodides, isikuandmete leke e-poodidest, e-posti kontole ja andmebaasidesse sissetungimine, identiteedivargus, turvarikkumised ja isikuandmete kuritarvitamine ülemaailmsete internetifirmade poolt. On selge, et internetitegevus on andmekaitstes uus suure riskiga valdkond.

Teine oluline andmekaitserikkumise valdkond on vastuvõtja nõusolekuta otseturustamine ja turu-uuringud, kus isikuandmeid kuritarvitatakse kas mobiiltelefonide, e-kirjade või posti teel. Välitööde andmeid sooritavad neid rikkumisi sageli mobiilside- ja inkassoettevõtted. Vastajad märkisid ka ebaseaduslikku tegevust, näiteks isikuandmete kolmandatele isikutele müümist.

Intervjueeritavad mainisid sageli varjatud videovalvet töökohas, avalikes kohtades või kaubanduskeskustes. Rohkesti eri riikide vastajaid teatas, et on kokku puutunud ametiasutuste korraldatava salajase jälgimisega, milleks kasutati eritehnikat või salaja paigaldatud valvekaameraid. Mitu andmekaitseasutust, näiteks Ühendkuningriigis, on välja töötanud valvekaamerate kasutamise suunised.

Konkreetselt tööandja ja töötaja suhete osas mainisid vastajad ka muid väidetavaid andmekaitserikkumisi, näiteks järgmisi: töötajate isikuandmete kogumine, töötajate arvutisse salvestatud isiklike andmetega tutvumine, elektrooniliste töötöendite ja GPS-süsteemide kasutamine, uuringutel ja audititel kogutud delikaatsete isikuandmete kasutamine diskrimineerival viisil ning töötaja andmete avaldamine tööandja poolt.

Välitööde käigus selgus samuti, et üsna levinud on ka finantsõigusrikkumised, sealhulgas pangakontole sissetungimine ja krediitkaardandmete varastamine. Vaatamata sellele väitis uuringus ainult mõni

kaebuse esitaja, et kandis õigusrikkumise tõttu rahalist kahju. Mitmel sellisel juhul kinnitavad vastajad, et summad olid väikesed ning seotud telefonikõnede, salvestatud andmetele juurdepääsu ja nende muutmise ning postikuludega.

Mõju ohvritele

Vastajad väidavad, et andmekaitsega seotud õigusrikkumiste kahju on psühholoogiline ja sotsiaalne, näiteks vaimsete kannatuste tekitamine või maine kahjustamine. Kuigi harvem, mainivad osalejad ka rahalisi kahjusid.

Andmekaitserikkumistega kokku puutunud isikud taotlevad õiguskaitselahendit eri põhjustel, näiteks selleks, et muuta või kustutada isikuandmeid või karistada õigusrikkujat. Vastajate sõnul püüavad nad uute õigusrikkumiste ennetamisega kaitsta teisi ning soovivad, et õigusrikkumise toimumist kinnitataks.

Kui kaebuste esitajatelt ja mitteesitajatelt küsiti, misugust kahju nad on andmekaitserikkumise tõttu kannatanud, kirjeldasid nad seda kõige sagedamini kui psühholoogilist ja sotsiaalset. Nad keskendusid kas tunnetele või kahjule, mida on kannatanud nende suhted või maine. Nad mainisid mitmesuguse ulatusega vaimseid kannatusi, solvatust ja ebakindlust, näiteks tagakiusamise või jälgimise all olemise ning isegi abituse tunnet. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti välitööd näitasid selgelt, et näiteks Austrias, Bulgaarias, Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Lätis, Madalmaades, Poolas, Saksamaal ja Ungaris mainivad vastajad kahju enda isiklikule või tööalasele mainele, usalduse kaotust ning teisi moraalse kahju vorme. Hispaanias iseloomustab üks kaebuse esitaja selle tunde üht tahku kui „võimu kuritarvitamisega seotud suutmatust“.

„Lahkusin [töölt] väga valusatel asjaoludel. [...] Olin ahastuses [...] ja ma ei saanud end kaitsta, sest ei teadnud, kas süüdistused on päriselt olemas.“ (Andmekaitserikkumise ohver, kes taotles õiguskaitselahendit, Kreeka)

Itaalias, Madalmaades, Portugalis, Rumeenias ja Tšehhi Vabariigis mainisid intervjueeritavad õigusrikkumistest tulenevaid kahjusid kutsetegevuses, näiteks distsiplinaarmenetlusi, töösuhte peatamist ja/või lõpetamist või vallandamise riski. Nendest mõnel juhul mainiti rahalist kahju, sealhulgas töövõimalustest ilmajäämist, laenu mittesaamist, tervishoiuteenuste ja hüvitiste õiguse puudumist, õigusliku esindamise suuri kulusid või otsest rahalist kahju, samuti kohustuste ebaseaduslikust ülevõtmisest tingitud rahalise kahju võimalust.

Osa vastajaid taotles õiguskaitselahendit peamiselt oma isikliku olukorra lahendamiseks. Rohkem oli aga neid, kelle eesmärk oli ära hoida uusi õigusrikkumisi teiste inimeste suhtes, soov saada õigusrikkumise toimumise kohta kinnitust, rikkumine lõpetada või

rikkuja karistamine. Rahaline hüvitis ei ole õiguskaitselahendi taotlemise peamine põhjus. Vastajate kõige sagedamini mainitud põhjused olid „uute õigusrikkumiste ennetamine“, „teadvustamine“, „ebaõiglase tava lõpetamine“, „põhiõiguste eest seismine“, „[asjaomastele ametiasutustele] õppetunni andmine“, „pädevalt asutuselt õigusrikkumise toimumise kohta kinnituse saamine“ või „teo toimepanija karistamine“.

Kuigi vastajad toonitavad, et andmekaitserikkumiste probleemi ei teadvusta ei asjatundjad ega ohvrid, on mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis olemas sel teemal teabeprogrammid.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamus

Ohvrid ei tea piisavalt, mis on andmekaitserikkumised ja nende jaoks olemasolevad õiguskaitselahendid. Need Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti välitööde tulemused kinnitavad ameti varasemate uuringute põhjal tehtud järeldusi.

Juba Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2010. aasta aruandes Data protection in the European Union („Andmekaitse Euroopa Liidus“) rõhutati selle olulisust, et asjaomased asutused, näiteks riiklikud andmekaitseasutused, levitaksid andmekaitse õigusaktide teavet. Samasugust teadmist rõhutati Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2012. aasta aruandes Access to justice in cases of discrimination („Diskrimineerimisohvrite juurdepääs õigusele“) ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2013. aasta arvamus Euroopa Liidu võrdõiguslikkuse direktiivide kohta seoses Euroopa Liidu mittediskrimineerimise õigusaktidega. Teavitamismeetmeid on vaja kõikidele, alates avalikkusest kuni kohtunikeneni. Kogu Euroopa Liidus tuleb oluliselt suurendada teadmisi tugiühingute kohta, kellelt saavad kaebuste esitajad andmekaitsekaebuste esitamisel abi.

Euroopa Liit peaks edendama teavitamiskampaaniaid Euroopa Liidu liikmesriikide tasandil ja neid ka rahaliselt toetama. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti koostas koos Euroopa Nõukogu ja Euroopa Inimõiguste Kohtuga Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamatu, et riikide spetsialistid tunneksid paremini andmekaitseohu ohte.

Euroopa Liidu liikmesriigid võiksid kaaluda vajalikke meetmeid, mille abil selgitada avalikkusele, et on olemas kaebuste esitamise menetlused, eelkõige riiklikes andmekaitseasutustes, ning seda, kuidas neid kasutada. Samuti peaksid andmekaitseasutused pöörama erilist tähelepanu sellele, et nad kujundaksid endale andmekaitse kui põhiõiguse sõltumatute kaitsjate maine. Ühtlasi peaksid nad rohkem levitama andmekaitset puudutavat teavet.

Õiguskaitsevahendi taotlemine: andmekaitseasutuste tugevdamine

Andmekaitserikkumiste korral õiguskaitsevahendit taotlenud isikud eelistasid kõige sagedamini pöörduda andmekaitseasutuste poole, mis oli mitmel juhul ka ainus asjakohane õiguskaitsevahendi taotlemise viis. Nõudluse rahuldamiseks peab andmekaitseasutustel olema õigus pakkuda kindlat ja teraviklikku teenust.

1995. aasta andmekaitseDirektiivis on sätestatud andmekaitseasutuste pädevus, millega antakse neile õigus uurida ja sekkuda, et ära hoida õigusrikkumisi. Neil on oluline roll andmekaitserikkumistega seotud õiguskaitseal ning tihti pöörduvad selliste õigusrikkumiste ohvrid esimesena just nende asutuste poole. Andmekaitseasutuste sellist rolli tunnustavad sageli ka riiklikud kohtud: näiteks Soomes on prokurörid ja kohtud kohustatud andmekaitseasutuse ära kuulama kohtuasjades, mis käsitlevad Soome isikuandmete seadusega vastuolus olevat tegevust.

Andmekaitseasutuste rolli tugevdamine

Mõni vahendaja kritiseeris, et riiklikel andmekaitseasutustel on puudulik teabepoliitika, nende läbipaistvus on väike ja need teevad üldsuse teavitamiseks vähe. Mõni kahtles ka asutuste sõltumatuses, eelkõige võimaliku poliitilise kallutatuse tõttu.

Andmekaitseasutuste töötajad ise tõstasid asutuse otsuste jõustatavuse küsimuse, mis on seotud piiratud pädevusega otsuste rakendamisel, sealhulgas seoses haldusasutuste ebaseadusliku andmetöötlusega. Riiklike andmekaitseasutuste esindajate sõnul takistab töötajate ja rahaliste vahendite puudumine õiguskaitsevahendite praktilist toimimist ning kahjustab asutuste töö kvaliteeti.

Andmekaitseasutused võivad nõuda andmekaitserikkumiste heastamist või määrata trahve, kuigi nende volitused ja volituste kasutamise ulatus andmekaitserikkumiste õiguskaitstes on Euroopa Liidu eri liikmesriikides väga erinevad. Volitused on muu hulgas ametlikud hoiatused, määrused, ettekirjutused, litsentside tühistamine, trahvid, muud rahalised karistused või juhtumi üleandmine kas asjaomase liikmesriigi kohtutele või riigiprokuröridele.

„Mõnikord kurdavad inimesed ombudsmani menetluse üle ja see on just see, kui inimesed ei tea, mis on tegelikult ombudsmani menetluse eesmärk ja mida saame teha. Siis me kindlasti selgitame, et „me ei saa lihtsalt minna kohale ja näiteks videokaamera juhelt läbi lõigata“. Jah, vahel saadakse menetlusest valesti aru ega mõisteta, et tegelikult tuleb pöörduda kohtusse.“
(Andmekaitseasutuse töötaja, Austria)

Enamikus Euroopa Liidu liikmesriikides võivad õiguskaitseasutused määrata kriminaalkaristusi – trahve või vangistusi. Karistuse pikkus ja trahvisummad on eri liikmesriikides erinevad. Mõne sotsiaalse välitöö intervjuule vastanu arvates (Kreeka kohtunikud) aitavad karmid karistused kaasa kohtumenetluste tõhususele.

Euroopa Liidu 19 liikmesriigi andmetel kasutavad andmekaitseasutused andmekaitserikkumiste korral kõige sagedamini trahvi või muud rahalist karistust, kuigi võivad võtta ka muid meetmeid. Riiklikes õigusaktides on sageli sätestatud trahvisummad ning paljudes liikmesriikides eristatakse füüsilisi ja juriidilisi isikuid. Tihti võidakse trahvisummasid suurendada, kui õigusrikkumine on korduv või rikuti paljude isikute õigusi.

„Meid kritiseeritakse sageli mitte sõltumatuse puudumise, vaid selle pärast, et andmekaitse ei toimi. Kui kaebuse esitajad ei saa nõutud lahendit, arvavad nad, et andmekaitse puudub. Meil on hambutu tiigri, paberist tiigri maine. [...] Seetõttu on määruste väljastamise õigus meile tähtis, sest tähtis on konkreetsete tulemuste saavutamine ja jõustamine, mitte üksnes trahvide määramine.“ (Andmekaitseasutuse töötaja, Saksamaa)

Euroopa Komisjoni kavandatava määruse jõustamine annaks Euroopa Liidu õiguses andmekaitseasutustele pädevuse kohaldada halduskaristusi, nimelt trahve ja muid rahalisi karistusi. Kuigi enamikul andmekaitseasutustel on see pädevus juba olemas, näitavad Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringutulemused, et kavandatava määrusega kerkivad suured trahvisummad oluliselt – kuni 1 000 000 eurot või 2% ettevõtte aasta kogukäibest.

Õiguskaitsevahendi taotlemine andmekaitseasutuste abiga

Uurimuses käsitletud Euroopa Liidu 16 liikmesriigi otsustas enamik kaebuse esitajatest taotleda õiguskaitsevahendit riikliku andmekaitseasutuse kaudu. Seda võimalust eelistasid ka need, kes kaalusid õiguskaitsevahendi taotlemist, kuid loobusid sellest erinevatel põhjustel. Kaebuste esitajad teatasid, et eelistasid andmekaitseasutust teistele võimalustele mitmel põhjusel, näiteks järgmistel: väiksemad kulud, lühem menetlusaeg, lihtsam menetlus, eraisiku võimalus menetlust algatada ja kasutada ilma õigusliku esindajata, saadud nõuanded, asutuste pädevus ning teiste menetluste piiratud kättesaadavus.

Uuringus osalenud kaebuste esitajad olid vähem valmis andma asja kohtusse, sest sellega on seotud suuremad kulutused ja pikem menetlusaeg ning tajutakse advokaadi või tema nõuannete vajadust.

Mõningatel juhtudel on teatud roll kriminaalõigusmeetmetel, kuid neid kasutati uurimuses käsitletud liikmesriikides harva – peale mõne märkimisväärse erandi.

„Sel hetkel ei mõelnud ma õiguskaitsevahendi või hüvitise saamisele. Ma ei olnud rahul, et ettevõtte, kellel on minu andmed, arvab, et võib nendega teha, mis pähe tuleb. Soovisin sellise tegevuse peatada. Tahtsin, et mu andmed kustutataks.“ (Andmekaitserikkumise ohver, kes taotles õiguskaitsevahendit, Läti)

Õiguskaitsevahendi taotlemise mehhanismi valik sõltub saadud nõuannetest ja kättesaadavast teabest, mis on tavaliselt ebapiisav. Andmekaitserikkumistega kokku puutunud isikuid jagunevad teadlikkuse järgi kahte rühma. Enamik intervjueritavatest ütles, et neil ei ole piisavalt teavet. Teise, väiksema rühma moodustavad hästi informeeritud intervjueritavad, kes ütlevad, et neil on piisavalt teavet tänu varasemale kogemusele või oma erialasele, tavaliselt juriidilisele taustale.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamus

Andmekaitseasutustel, kes on andmekaitseõiguste peamised tagajad, on kandev roll enamiku andmekaitsekaebuste töötlemisel. Tegelikult tõhusa juurdepääsu tagamiseks andmekaitseasutustele on vaja võtta täiendavaid meetmeid.

Andmekaitseasutuste sõltumatust tuleb tugevdada Euroopa Liidu õigusakte reformides. Andmekaitseasutused peavad saama suuremad volitused ja pädevuse, mida toetavad piisavad rahalised vahendid ja töötajaskond, sealhulgas mitmesuguse väljaõppega pädevad spetsialistid, näiteks väljaõppega infotehnoloogiaspetsialistid ja kvalifitseeritud juristid.

Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu on teinud määruse ettepaneku üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. Selle isikuandmete kaitse üldmääruse eesmärk on ühtlustada andmekaitse õigusakte ja tugevdada andmekaitseasutuste suutlikkust pakkuda õigusrikkumise korral õiguskaitsevahendeid.

Andmekaitse tugevdamise alla võiks tähendada ka asutuse otsuste tõhusa jõustamise kaitsemeetmeid ja menetluse mõistlikku pikkust (vt mittediskrimineerimise kontekstis Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2012. aasta aruandes Access to justice in cases of discrimination in the EU: steps to further equality („Diskrimineerimisohvrite juurdepääs õigusele: võrdõiguslikkuse edendamise meetmed“). See võimaldaks andmekaitseasutustel jääda eelisasutuseks, mille poole andmekaitserikkumiste korral esimesena pöörduakse, ning samas lihtsustada olemasolevaid õiguskaitsevahendite kasutamise viise ja vähendada üldisi kulusid, viivitusi ja formaalsusi (vt Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2012. aasta dokument Opinion on the proposed data protection reform package („Arvamus kavandatava andmekaitse reformipaketi kohta“).

Autoriteedi ja usaldusvääruse tugevdamiseks peaks andmekaitseasutustel olema oluline roll andmekaitseüsteemi jõustamisel, seega peaks neil olema õigus määrata kas karistusi või algatada menetlusi, mis võiksid viia karistuste määramiseni (vt ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2010. aasta aruanne Data protection in the European Union: the role of national data protection authorities („Andmekaitse Euroopa Liidus: riiklike andmekaitseasutuste roll“).

See arvamus on kooskõlas muude kohtuväliste organite, näiteks võrdõigusasutuste tehtud järeldustega, mis on esitatud ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2013. aasta arvamus Euroopa Liidu võrdõiguslikkuse direktiivide kohta (lk 3):

„See, mil määral kaebuste esitamise menetlused täidavad tekitatud kahju heastamise ja teo toimepanijaid hoiatava vahendi rolli, sõltub vaidluste lahendamise organite suutlikkusest kehtestada tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid sanktsioone“, ning „[...] võib jõustamise hõlbustamisele oluliselt kaasa aidata see, kui kodanikuühiskonna organisatsioonidel, sh võrdõiguslikkuse asutustel, võimaldatakse [...] esitada kohtule hagi või teostada uurimisi.“

Andmekaitseasutustel soovitatakse rakendada läbipaistvuse põhimõtteid ning suhelda tulemuslikult avalikkusega, et anda inimestele vajalik teave ning hõlbustada tegelikku juurdepääsu õiguskaitsevahenditele. Lisaks sellele, nagu rõhutatatakse Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2010. aasta aruandes Euroopa Liidu riiklike andmekaitseasutuste rolli kohta, peaksid riiklikud andmekaitseasutused „edendada koostööd ja koostöimet teiste põhiõiguste kaitsjatega [...] Euroopa Liidu põhiõiguste tekkiva struktuuri raames“ (lk 8). Need meetmed parandaksid andmekaitseasutuste mainet, tajutatavat tõhusust ja sõltumatust ning üldsuse usaldust nende suhtes.

Toetuse saamine: kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli tugevdamine

Kodanikuühiskonna organisatsioonid paistsid välitöödel silma teabe, nõuannete, õigusabi ja esindamise tähtsate pakkujatena. Nad täiendavad oluliselt õigusaktidega kehtestatud andmekaitseraamistikku. Nad aitavad ka tõsta teadlikkust ning propageerivad andmekaitse küsimusi ja võimalikke õiguskaitsevahendeid. Samas on selliseid organisatsioone liiga vähe, mis piirab inimeste tegelikku juurdepääsu õiguskaitsevahenditele.

Välitööde käigus selgus, et vähe on kodanikuühiskonna organisatsioone, kes suudavad pakkuda täielikke ja hästi avalikustatud teenuseid ning kes on andmekaitse valdkonnas üldiselt tuntud. See piirab inimeste tegelikku juurdepääsu õiguskaitsevahenditele.

„Anname koostöös partneritega inimestele nõu paljudes küsimustes: õigus, maksud, parimad pakkumised ning ka teave inimeste õiguste ja võimalike õiguskaitsevahendite kohta. Mõnikord sekkume ise, eriti nüüd, kui on olemas kollektiivse hagi võimalus, kui küsimus võib huvi pakkuda paljudele inimestele.” (Ohvriabi organisatsiooni esindaja, Itaalia)

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti välitöödel Euroopa Liidu 16 liikmesriigis oli keerukas leida võimalikke kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajatest intervjueeritavaid ehk vahendajaid. Enamikus riikides oli raskusi selliste organisatsioonide esindajate leidmisel, kes tegelevad konkreetset andmekaitse küsimustega, õigusrikkumiste ohvrite toetamisega või kellel on valdkonnas pikaajalised kogemused.

Välitöödel intervjueeritud vahendajad ütlesid, et peamiselt annavad nad rikutud andmekaitseõigustega isikutele teavet ja nõuandeid, mis on nende õigused ning kättesaadavad õiguskaitsevahendid. Nad aitavad koostada kaebusi. Uurimuses osalenud vastajad mainisid tegevustena ka haridust, teadusuuringuid ja koolitusi. Mõni vastaja mainis teavitamist meediakampaaniate, kirjutiste ja väljaannete abil, samuti järelevalvet ja lobitööd.

„Kõige olulisem on teave: anname ajakirjas, veebilehel, meedias ja eri väljaannetes selgitusi paljude küsimuste, sealhulgas selle [andmekaitse] kohta ... Samuti nõustame inimesi, kes seda otsivad ja on sellest huvitatud, selgitades õigusi ja menetlusi. Kui vaja, suuname juhtumid seejärel asjakohastesse asutustesse. [...] Pärast seda tuleb õiguslik ja menetluslik esindamine, kus meile on antud õigus tarbijaid esindada.” (Ohvriabi organisatsiooni esindaja, Bulgaaria)

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamus

Aruandes rõhutatakse vahendavate organisatsioonide tähtsust teabe, nõuannete, õigusabi ja esindamise pakkujatena. Samas suudavad vaid väga vähesed kodanikuühiskonna organisatsioonid pakkuda andmekaitserikkumiste ohvritele täisteenuseid. Euroopa Liit ja selle liikmesriigid peaksid rohkem rahastama kodanikuühiskonna organisatsioone ja sõltumatuid asutusi, kes võivad abistada õiguskaitsevahendit taotlemaid ohvreid.

Sageli ei soovi ohvrid esitada kahjunõuet. Kodanikuühiskonna organisatsioonidele hagi esitamise või juurdluse läbi viimise õiguse andmine oleks hea viis, kuidas tugevdada jõustamist. Nagu on rõhutatud juba Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti teistes aruannetes ja arvamusetes ning mida kinnitavad ka käesolevas aruandes esitatud uurimistulemused, ei luba ranged kaebeõiguse menetlused kodanikuühiskonna organisatsioonidel võtta otsesemat rolli põhiõiguste rikkumisi käsitlevates kohtuasjades (vt Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2011. aasta aruanne Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities („Juurdepääs õigusele Euroopas: probleemide ja võimaluste ülevaade”) ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2012. aasta aruanne Access to justice in cases of discrimination in the EU: steps to further equality („Diskrimineerimisohvrite juurdepääs õigusele: võrdõiguslikkuse edendamise meetmed”).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2012. aasta arvamuses kavandatava andmekaitse reformipaketi kohta on öeldud, et Euroopa Liit peaks kaaluma täiendavat kaebeõiguse menetluste vabamaks muutmist, et lubada avalikes huvides tegutsevatel organisatsioonidel esitada andmekaitsekaebusi, kui on ebatõenäoline, et ohvrid esitavad hagi andmetootleja vastu, arvestades kulusid, häbimärgistamist ja muid võimalikke takistusi. Nagu on rõhutatud Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti aruannetes õigusele juurdepääsu kohta, oleks sellega tagatud strateegilise tähtsusega juhtumite käsitlemine ning sellega paraneks andmekaitse õigusaktide järgimise olukord. Kaebeõiguse selise laiendamisega peaksid kaasnema täiendavad kaitsemeetmed, mis tagaksid tõhusa juurdepääsu õiguskaitsevahenditele, kuid takistaksid samas kaebeõiguse kuritarvitamist. Komisjon on isikuandmete kaitse üldmääruses välja pakkunud kollektiivse esindushagi vormi.

Takistuste kõrvaldamine: kulude ja tõendamiskohustuse vähendamine

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringus püüti tuvastada tegureid, mis takistavad andmekaitserikkumiste ohvritel taotlemast õiguskaitsvahendeid. Peale selle, et puuduvad asjatundjate nõuanded ja toetus, leiti ka muid takistusi, näiteks kulud, liiga pikad menetlused ja raskus täita tõendamiskohustuse nõudeid, eelkõige internetiga seotud rikkumiste korral.

Vastajate sõnul on nii menetluse kui ka seadusjärgse esindamise kulud oluline takistus juurdepäasul andmekaitse õiguskaitsvahenditele. Ebakindlate tulemustega pikk menetlus tähendab suuremaid kulusid, nii et lõpuks võivad kulud olla suuremad kui võimalik hüvitis.

Intervjuudes pidasid kaebuse esitajad, vahendajad ja advokaadid tõendamiskohustust probleemiks sagedamini kui intervjueeritud kohtunikud. Nad mainisid raskusi piisavate ja ammendavate tõendite esitamisega, eriti seoses internetiga.

Mõnevõrra ootuspäraselt eelistasid rikutud õigustega isikud õiguskaitsvahendeid, millega ei kaasne kulusid. Uurimuses käsitletud Euroopa Liidu 16 liikmesriigist enamikus selgus välitöödel, et kulud ja kulude tekke risk olid kohtuasja algatamisel või jätkamisel üks põhiprobleeme.

Andmekaitserikkumiste ohvreid sundisid kaebuste esitamisest loobuma tihti näiteks õigusliku esindamise kulud. Arvestades õigusabi olulisust andmekaitse juhtumite lahendamisel, on tasuta õigusabi olemasolu ja sellele juurdepäas määrava tähtsusega otsustamisel, millist konkreetset õiguskaitsvahendit taotletakse. Õigusabi ja muud vahendid, mida pakutakse õiguskaitsvahendi taotlemise mehhanismide raames tasuta, muudavad need mehhanismid kättesaadavamaks enamatele inimestele. Välitöös leiti, et õigusabi piiratuse tõttu on juurdepäas õiguskaitsvahendi taotlemise mehhanismidele piiratud.

„Kaebuse esitajad sooviksid teha kõikvõimaliku (algatada kriminaal- või tsiviilasi, küsida hüvitist, pöörduda kõrgeima kohtuinstantsi poole), kui sellega ei kaasneks kulusid, ent kui sellega siiski kaasnevad kulud, jääb neil üle pöörduda ainult Hispaania andmekaitseasutuse poole, mille menetlus on vaatamata piirangutele tasuta.“
(Advokaat, Hispaania)

Kui õiguslik esindatus ei ole kohustuslik, saavad kaebuse esitajad end ise esindades kulusid oluliselt säästa. Iseenda esindamine ei ole siiski soovitatav, sest see õigusvaldkond on keerukas. Samas annab see kaebuse esitajatele, kes muidu oleksid ehk loobunud, võimaluse esitada hagi.

Sellega on seotud õigusmenetluste kulukuse probleem, mis takistab tihti kaebuse esitajatel pöörduda kohtusse, isegi kui nad saaksid kohtuasja võitmise korral hüvitise. Uurimuses käsitletud liikmesriikidest mitmes peavad intervjueeritud probleemiks tsiviilkohtumenetluse suuri menetluskulusid, sealhulgas kohtukulusid – seda näiteks Austrias, Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Madalmaades, Poolas, Portugalis, Prantsusmaal, Saksamaal, Ungaris ja Ühendkuningriigis.

„Tsiivilmenetluses on advokaat, kuid vähesed advokaadid tunnevad seda seadust. Ent kui läheb vaja advokaati, on tsiivilmenetlus liiga kallis. [...] Tsiivilmenetlus võib maksta mitu tuhat eurot ja seda on palju.“ (Kohtunik, Madalmaad)

Teine takistus kaebuste esitamisel on tõendamiskohustus. Välitöodes käsitletud Euroopa Liidu 16 liikmesriigis mainis enamik vastajatest raskusi piisavate ja ammendavate tõendite esitamisega. Hispaanias, Kreekas, Lätis, Portugalis, Rumeenias ja Tšehhi Vabariigis mainisid kaebuse esitajad tõendamiskohustust kui takistust andmekaitse õiguskaitsvahendi taotlemisel. Probleemid on peamiselt seotud andmekaitserikkumiste tõestamisega, eelkõige kui need on toimunud internetis, ning mitme praktilise takistusega tõendite hankimisel andmekaitse teatud valdkondades. Sama arvavad ka advokaadid ja vahendajad, kuid kohtunikud peavad tõendamiskohustust vastuvõetavaks.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamus

Andmekaitserikkumiste ohvrid loobuvad kaebuse esitamisest mitmel põhjusel, näiteks seepärast, et rikkumisi on keerukas tõendada, ja kulude tõttu. Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid kaaluma tugiteenuste pakkumist õigusabikeskuste või tasuta tegevuse kaudu. Need tugimehhanismid peaksid piisavate vahenditega õigusabisüsteemi mitte asendama, vaid täiendama.

Nõustamine: juristid peavad tundma andmekaitseõigust paremini

Uurimusest selgub, et juristidel ei ole andmekaitse valdkonnas piisavalt eriteadmisi. Lisaks pikkadele, keerukatele, kulukatele ja aeganõudvatele menetlustele loobuvad paljud ohvrid õiguskaitsevahendite taotlemisest ka selle tõttu, et usaldusväärset asjatundlikku abi on vähe. Advokaatide ja kohtunike ametipädevuse suurendamine andmekaitse valdkonnas muudaks selle vajaliku asjatundliku abi kättesaadavaks ning kiirendaks otsustamist, lühendades ühtlasi pikki menetlusi.

Ka õigusspetsialistid ise märgivad, et andmekaitseõiguse asjatundjaid on liiga vähe ja vähesed juhtumid jõuavad kohtuni. Need märkused on kooskõlas asjaoluga, et projekti välitöödel oli raske leida kohtunikke ja advokaate, keda intervjuerida.

„Kohtusüsteemis on väga vähe neid, kes on spetsialiseerunud andmekaitsele.“ (Advokaat, Ühendkuningriik)

Kättesaadava asjatundliku õigusliku esindamise ja nõustamise puudumine, pikad ja aeganõudvad menetlused ning nende suured kulud võivad panna andmekaitserikkumistega kokku puutunud isikuid kaebuse esitamisest loobuma. Andmekaitserikkumiste korral õiguskaitsevahendi taotlemisest loobumise muud põhjused on näiteks keeruline menetlus, vähene teadlikkus ja valdkonnale mittekeskenduv toetus.

Üksikisikud kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides võivad algatada kohtumenetluse, milles taotlevad andmekaitsealast õiguskaitsevahendit. Kui kohtumenetlus on algatatud, on sellel võimalikke tulemusi olenevalt õigusrikkumise raskusest ja algatatud menetluse liigist, mis võib olla kas tsiviil- ja haldusasi või kriminaalasi.

„Teoreetiliselt võib kaebuse esitaja kaebuse esitada ise, kuid ma ei soovitaks seda. See oleks sama, kui soovitada kellelegi, et opereerigu oma aju ise.“ (Advokaat, Soome)

Sotsiaalsel välitöödel märgati Euroopa Liidu liikmesriikides kahte trendi, mis mõjutavad kohtumenetluste tõhusust. Andmekaitse valdkonnas algatakse väga vähe kohtuasju ning selle tõttu puuduvad kohtunikel andmekaitse valdkonnas oskused ja kogemused. See omakorda marginaliseerib ka andmekaitseküsimusi, mille tulemusel ei peeta neid koolitus- ja teabeprogrammides oluliseks.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamus

Õigusvaldkonna spetsialistid tegelevad andmekaitsejuhtumitega harva, seega puuduvad neil teadmised kohaldatavate õigusmenetluste ja õigusliku kaitse kohta. Valdkonnas ei ole piisavalt spetsialiseerunud kohtunikke.

Euroopa Liit võiks rahaliselt toetada advokaatide ja kohtunike koolitamist andmekaitseõiguse ja selle rakendamise teemal liikmesriigi tasandil. Liikmesriigid peaksid püüdma suurendada kohtunike ja advokaatide ametipädevust andmekaitse valdkonnas, kasutades koolitusprogramme ja pöörates õigusvaldkonna õppekavades andmekaitseküsimustele suuremat tähelepanu. See parandaks piisavalt kvalifitseeritud õigusliku esindamise kättesaadavust.

Ametipädevuse parandamine aitaks lühendada ka menetlusaega. Lüngad andmekaitseõiguse pädevuses on üks takistusi asja andmisel kohtusse, nagu kinnitatakse ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2011. aasta aruandes Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities („Juurdepääs õigusele Euroopas: probleemide ja võimaluste ülevaade“) ning käesoleva uurimuse välitööde järeldustes.

Järeldused

On viise, kuidas parandada andmekaitserikkumiste ohvritele suunatud õiguskaitsvahendite kättesaadavust ja kvaliteeti Euroopa Liidus. Nii Euroopa Liidul, selle liikmesriikidel kui ka andmekaitseasutustel endil on oma roll selles, kuidas arendada edasi praegust õiguskaitsvahendite pakkumise viisi.

Euroopa Liidu institutsioonide roll on eriti oluline. Euroopa Komisjon on esitanud määruse eelnõu, milles sätestatakse Euroopa Liidu üldine andmekaitse raamistik. Kavandatava raamistiku eesmärk on ühtlustada andmekaitse õigusakte liikmesriikides ning parandada riiklike andmekaitseasutuste suutlikkust pakkuda õigusrikkumiste korral õiguskaitsvahendeid. On oluline, et andmekaitseasutused oleksid välisteguritest sõltumatud, seda nii vahendite eraldamise ja kulutamise kui ka töötajate värbamise osas. Selline sõltumatus on eriti oluline, sest andmekaitseasutused tegelevad ka riigi toime pandud andmekaitserikkumistega. Neil peavad olema ka nõuetekohased menetlusreeglid, piisavad volitused ja vahendid, sealhulgas kvalifitseeritud spetsialistid, kes kasutavad neid menetlusi ja volitusi.

Euroopa Liit peaks eraldama rohkem vahendeid kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja sõltumatutele asutustele, kes saavad ohvreid abistada andmekaitse õiguskaitsvahendite taotlemisel. Selleks, et ohvritel oleks paremad võimalused esitada kaebusi, peaks Euroopa Liit kaaluma kaebeõiguse eeskirjade leevendamist, et lubada avalikes

huvides tegutsevatel organisatsioonidel esitada andmekaitsekaebusi ja võimaldada kollektiivset õiguskaitsset.

Euroopa Liidu liikmesriigid saavad kaasa aidata olemasolevate andmekaitsemehhanismide parandamisele, võttes vajalikke meetmeid, millega selgitada avalikkusele, et on olemas kaebuste esitamise menetlused ja abi pakkuvad kodanikuühiskonna organisatsioonid, ning kuidas saab neid kasutada. Samuti peaksid liikmesriigid püüdma suurendada kohtunike ja advokaatide ametipädevust andmekaitse valdkonnas, kasutades selleks koolitusprogramme ja pöörates õigusvaldkonna õppekavades andmekaitseküsimustele suuremat tähelepanu. Peale õigusabi kvaliteedi ja sellele juurdepääsu tagamise aitaks see lühendada menetlusaega, mis takistas välitöö andmetel õiguskaitsvahendite taotlemist.

Ka andmekaitseasutusel on oluline roll Euroopa Liidu põhiõiguste struktuuris ja on tähtis, et õiguskaitsvahendite taotlejad teaksid seda. Andmekaitseasutused peaksid keskenduma enda olemasolu ja rolli teabe levitamisele ning pöörama erilist tähelepanu sellele, et nad kujundaksid endale andmekaitse kui põhiõiguse sõltumatute kaitsjate maine. Nad peaksid tegema ka tihedamat koostööd põhiõiguste teiste kaitsjatega, näiteks võrdõiguslikkuse ja inimõiguste asutustega ning kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

Täisaruanandes *Access to data protection remedies in EU Member States* („Juurdepääs andmekaitse õiguskaitsevahenditele Euroopa Liidu liikmesriikides“) uuritakse andmekaitserikkumiste iseloomu ja kirjeldatakse tegureid, mis takistavad selliste õigusrikkumiste ohvritel õiguskaitsevahendite taotlemist. Käesolevas Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) sotsiaal- ja õigusprojektis analüüsiti Euroopa Liidu 28 liikmesriigi andmekaitseriikide ja intervjuueeriti 16 liikmesriigi asjaomaseid isikuid ning toodi välja raskused, millega puutuvad inimesed kokku selles valdkonnas õiguskaitset taotledes. Tulemused toetavad tõendus põhist teabetegevust ning aitavad kaasa Euroopa Komisjoni tegevusele Euroopa Liidu andmekaitseriikide põhjalikul reformimisel ja laiendamisel.

Lisateave

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti täisaruanne *Access to data protection remedies in EU Member States* („Juurdepääs andmekaitse õiguskaitsevahenditele Euroopa Liidu liikmesriikides“) on avaldatud aadressil <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/access-data-protection-remedies-eu-member-states>

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti andmekaitsetegevuse ülevaade on avaldatud aadressil <http://fra.europa.eu/en/theme/data-protection-privacy>

Väljaannete talitus

© Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2013
Foto: © SXC

FRA – EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE AMET

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viin – Austria
tel +43 158030-0 – faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

